

דבר העורך

לא עליך המלאכה לגמר

עֲשֵׂה לָךְ רַב: כאשר מתחילים ללמוד את הנושאים של גבולות הארץ, חובה לציין שרק גדולי ופוסקי הדור בכוחם להכריע בשאלות הרוות גורל כאלו. אין אנחנו מתיימרים להכריע בדברים, כי אם לקבל מושגים ולהבין על מה הריתחא דאורייתא בבית המדרש, השיטות לפי סדר הדורות בשרטוט הגבולות, ולא להיות כעם הארץ בין התלמידי חכמים שבקאים בענין.

וכלשון רבי טרפון **במשנה** (מסכת אבות פרק ב משנה טז) הוא הִיא אוֹמֵר, לא עֲלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגַמְהָ, וְלֹא אֲתָה בֶן חוֹרֵין לְבַטֵּל מִמֶּנָּה.

ברשתות השיווק מופיע כיום על אריזות של ירקות כיתובים שונים, והחכם עיניו בראשו לומד ומבין את משמעות הכיתובים והשיטות ההלכתיות, ובודק בכל אריזה את הכיתוב כדי לדעת מה לקנות.

יבול חו"ל, יבול שישית, יבול נכרי, מצע מנותק, מזרחה מנחל הערבה, יבול פארן, ערבה הצפונית, ערבה הדרומית, גבול עולי מצרים ולא עולי בבל, יל"ת = ירקות ללא תולעים, לא בדוק מתולעים (יבול נכרי ללא פיקוח על ענין התולעים).

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'גבולות הארץ לשמיטה'

זאת הארץ לגבולתיה

הקדמה: לפנינו סדרת גיליונות בנושא נפלא ומרתק, 'גבולות הארץ לענין מצות שמיטה' אשר הרבה גופי תורה תלויים בה, והתחבטו בה גדולי התורה וטובי הלומדים, וקולמוסים רבים נשתברו בפולמוסים הגדולים אודות המיקום המדויק של גבולות הארץ.

הגיליון הנוכחי (מספר 334) מתמקד בנושא לפי מה נקבע גבולות ארץ ישראל לענין קדושת שביעית? הצדדים: גבולות שבתורה, כיבוש עולי מצרים, כיבוש עולי בבל, כיבוש יחיד. הנושא

מפת גבולות הארץ להמחשת דברי רש"י בלבד

רְגֵלְכֶם בּוֹ לֶכֶם נִתְמַיֵּוּ... מִמְדָּבָר וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנֶּהָר הַגָּדוֹל
נֶהָר פְּרָת. 4. **בספר יחזקאל** (פרק מז פסוקים יג-כג): גבולות הארץ
לעתיד לבוא, כלשון הפסוק אשר נשאתי את ידי לתתה לאֲבֹתֵיכֶם
וְנִפְלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם בְּנַחֲלָה.

ומפרש **המלבי"ם** (במדבר לד ב), שההבטחה על כל הארץ
מופיעה בשלשה מקומות (כי הוא לא מביא את הפסוק בפרשת לך
לך וביחזקאל) יותר ממה שכתוב בפרשת מסעי, שכן הגבולות של
פרשת מסעי היא לעת עתה שלא היו עם רב ולא יכלו לנחול יותר.
אך כאשר יפרו וירבו ויצטרכו להרחיב את גבולם, יירשו את כל
הארץ.

עולי מצרים: **פרשת מסעי** (במדבר פרק לד פסוקים ב-יב):
גבולות הארץ לענין הכיבוש בעליה ממצרים, כלשון הפסוק זאת
הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפֹּל לְכֶם בְּנַחֲלָה אֲרֶץ כְּנָעַן לְגִבְלֹתֶיהָ. ובהמשך כתוב
נקודות ציון למדידת קו גבולות הארץ: גבול דרום - מִדְּבָר צֶן, קִצְעָה
יָם הַמֶּלֶח. נֶגֶב לְמַעְלָה עֶקְרָבִים, צִנְהָ. נֶגֶב לְקִדְשׁ בְּרִנְעָה. חִצְרֵי אֶדְרָי,
עֲצְמֹנָה, נַחַל מִצְרַיִם. יָמֶה. גבול מערב - יָם הַיָּבֵל. גבול צפון - יָם
הַיָּבֵל, הַר הַקֵּר, לְבַא חֲמַת עֲדְדָה, זְפִרְנָה חֲצַר עֵינָן. גבול מזרח -
שֶׁפְעַם הַר הַבְּלָה, קַתָּף יָם כְּפָרַת, יַרְדֵּנָה, יָם הַמֶּלֶח.

ופירש **רש"י** (במדבר לד ב) שגבולות הארץ נאמרו כדי לדעת
מהיכן נוהגות מצות התלויות בארץ. ותמה **ה"ר אלחנן וסרמן זצ"ל**
(קובץ הערות סימן סב אות ג), ממה נפשך, הרי לפני כיבוש וחילוק
לא נוהג קדושת הארץ, ואחר כיבוש וחילוק חל קדושת הארץ
אפילו בחו"ל **שנאמר** (דברים פרק יא פסוק כד) כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
תֵּדְרֹךְ כִּף רְגְלְכֶם בּוֹ לְכֶם יְהִיָּה, אפילו בחו"ל, כמו שכתב **הרמב"ן**
בשם **הספרי**. וסיים שלולי דברי רש"י היה אפשר לפרש שהנפק"מ
היא שבתוך הגבול מצוה לכבוש ואילו מחוץ לגבול אין מצוה
לכבוש. ויישב **ה"ר אפרים דוב לנדו שליט"א** (הדרת קודש יהושע
עמוד קמג). שכוונת רש"י למצוות חלה וערלת חו"ל, שחייבים בהם

גליליונות הבאים (מספר 335 ואילך). השיטות השונות בשרטוט קו
הגבול, בדגש על הגבול הדרומי שנוגע למעשה בשמיטה יותר מכל
הגבולות, ומה הדין במקומות המסופקים?

יש לציין, שכבר הופיע בחודש אב תשע"ו סדרת גליליונות
'עומק הפשוט' בנושא 'גבולות הארץ לגבי יציאה לחו"ל' - דאצ"ה
'בחו"ל' (גיליון מספר 72). טיולים לצפון הארץ (גיליון מספר 73),
שיט בים התיכון (גיליון מספר 74), הגבול הדרומי (גיליון מספר
75). ניתן לקבלם במערכת 'הילכתא'.

1. גבולות הארץ למעשה בימינו

חכמי ישראל חקרו וביררו במהלך הדורות, ושירטטו את מפות
תחומי הארץ לפי ציוני הגבולות, בכדי שיוכלו לקיים הכלכה את
המצוות התלויות בארץ. יש ספקות ושיטות חלוקות בגבולות
הארץ, עם מרחקים עצומים עד עשרות ק"מ בין השיטות
השונות, עשרות ספרים התחברו בנושא, ואין גדרים מוחלטים
ומוסכמים.

סיבת הקושי בקביעת ובירור קווי הגבול המדויקים של ארץ
ישראל המקודשת, היא משום שבזמן הנבאים והגבולים האמוראים קיבלו
במסורת הדורות את הגבולות, כעני המבואר **בגמ'** (מגילה דף י:)
לגבי ערי חומה, כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת
חומה מימות יהושע בן נון, כל המצות הללו נוהגין בה. וכלשון
הרמב"ם (הלכות שמיטה יובל פרק י הלכה ו), לגבי חשבון שנות
שמיטה, "שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי
להתלות".

קעבור מאות שנות גלות, כאשר חזרו בני ישראל לארץ ישראל,
והתחיל להיות נוגע הלכה למעשה בגידולים חקלאיים לקיום
מצוות התלויות בארץ, כיון שעכברו גבולות **בגמ'** (מגילה דף י:)
בארץ נפסק רצף המסורת לגבי המיקום המדויק של הגבולות. ולכן
מדובר במשימה מורכבת, וקושי לזהות במרחק של אלפי שנים,
מקומות וציוני דרך המופיעים בתורה ובחז"ל אודות גבולות עולי
מצרים ועולי בבל. הבעיה מתעצמת בגבול הדרומי, שרק בעשרות
השנים האחרונות התחילו ליישב את חבל הארץ הדרומית, ואילו
בעליות הראשונות בזמן הראשונים והאחרונים משך מאות שנים,
התיישבו בעיקר בצפון ומרכז הארץ, וכמעט שלא התיישבו באזור
הדרום המאופיין באקלים מדברי וקשה ליישוב.

2. תחומים וגבולות בתנ"ך

ארץ הקודש: מצות שמיטה, כמו כל המצוות התלויות בארץ,
נוהגת אך ורק בגבולות ארץ ישראל המקודשת, **שנאמר** (ויקרא כה,
ב) כִּי תֵבֵאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לְכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה'. וכן
נפסק **הרמב"ם** (שמיטה ויובל פרק ד הלכה כה) אין שביעית נוהגת
אלא בארץ ישראל בלבד שנאמר כִּי תֵבֵאוּ אֶל הָאָרֶץ וגו', ונוהגת
בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. וגבולות הארץ המקודשת אינם
חופפים לגבולות הארץ כפי שהיא מוכרת לנו כיום. גבולות ארץ
ישראל בתנ"ך מספר פעמים: בהגדרות שונות:

הארץ המובטחת: גבולות ארץ ישראל המובטחת בשלמות,
מופיע בכמה מקומות. 1. **פרשת נלך** (בראשית פרק טו פסוקים
יח-כא); כאשר הקב"ה מבטיח לאברהם אבינו את ארץ ישראל
בברית בין הבתרים, כלשון הפסוק לְזָרַע נִתְּנִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת
מִנְּהָר מִצְרַיִם עַד הַנֶּהָר הַגָּדוֹל נֶהָר פְּרָת. הַקֵּינִי, הַקֵּינִי, הַקֵּינִי, הַקֵּינִי, הַקֵּינִי,
הַחֲתִי, הַפְּרִזִי, הַרְפָּאִים, הָאֲמֹרִי, הַכְּנַעֲנִי, הַגְּרִגְשִׁי, הַיְבֹשִׁי. 2. **בפרשת**
משפטים (שמות פרק כג פסוק לב) וְשִׁבְתָּ אֶת יְבֹשֶׁת מִיַּם סוּף וְעַד
יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמְדָּבָר עַד הַנֶּהָר. 3. **בסוף פרשת עקב** (דברים פרק
יא פסוק כד) כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כִּף רְגְלְכֶם בּוֹ לְכֶם יְהִיָּה מִן
הַמְּדָרָךְ וְהַלְבָּנוֹן מִן הַנֶּהָר נֶהָר פְּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרֹן יְהִיָּה גְּבֻלְכֶם. 4.
בתחילת ספר יהושע (פרק א פסוק ג), כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כִּף

ב'חזקה', כלומר: על ידי שהתיישבו בארץ, וקידושה באמירה. ונקרא בלשון חז"ל - 'קדושה שניה'.

לדעת רוב הראשונים אף לאחר שגלו ישראל מארצם בחורבן בית המקדש השני, לא בטלה קדושה שניה, ולכן נוהגים כל דיני שמיטה במקומות שנתקדשו על ידי עולי בבל גם בזמן הגלות מאז החורבן ועד היום, איסור מלאכת הקרקע, חובת ההפקר, קדושת שביעית ואיסור ספיחין. ומכל מקום בזמננו שאין רוב יושביה עליה, מצות השמיטה נוהגת רק מדרבנן ולא מדאורייתא.

4. המקומות שלא קדשו עולי בבל

שלוש ארצות לשביעית: עולי בבל לא כבשו את כל המקומות שכבשו עולי מצרים. עזרא הסופר ובית דינו לא קידשו את הארץ לפי גבולות 'כיבוש עולי מצרים', אלא לפי גבולות 'כיבוש עולי בבל'. ומבואר **במשנה** (שביעית פרק ו' משנה א ובמפרשים שם), ונפסק **ברמב"ם** (שמיטה ויובל פרק ד הלכה כו), שלש ארצות לשביעית, כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד, וכל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד, מן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד.

כלומר, שיש שלוש דרגות בארץ ישראל לגבי מצות שמיטה. מקומות שהתקדשו ב'כיבוש עולי מצרים' וגם ב'כיבוש עולי בבל' לא נאכל ולא נעבד. מקומות שהתקדשו רק ב'כיבוש עולי מצרים' ולא ב'כיבוש עולי בבל' (מקומות שג' ס"ק כד), ישנן ערים שכבשו נאכל אבל לא נעבד. מקומות שלא החזיקו בו עולי מצרים נאכל ונעבד. ויש בה שיטות חלוקות בראשונים ויבואר א"ה בגיליונות הבאים.

יצא מן הכלל: בנוסף לאמור, יש מקומות שכבשו עולי בבל ובכל זאת הניחום ולא קידשו ונאכל ונעבד בשביעית, כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. כמבואר **בגמ'** (חגיגה דף ג: יבמות דף טז. חולין דף ז:), ונפסק **ברמב"ם** (תרומות פרק א הלכה ה), ונתבאר **בחזון איש** (שביעית סימן ג ס"ק כד), ישנן ערים שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, כלומר שעולי בבל התיישבו בהן ובכל זאת נמנע עזרא מלקדשן, כדי שלא תנהג בהן קדושת שביעית והעניים יוכלו להתפרנס בשביעית ממתנות העניים שיינתנו בהן. וחקל ממקומות אלה הם הערים: בית שאן, קיסרין, בית גוברין, וכפר צמח.

מראי מקומות: **ספרי** (פרשת עקב פסקא טו); **תוספתא** (שביעית פרק ד הלכה ה); **ירושלמי** (שביעית פרק ו הלכה א); **אור לציון** (שביעית פרק ו סעיף ב); **משנת יוסף** (חלק א סימן נא נב, חלק ב סימן מז); **חוט שני** (שמיטה פרק ד הלכה טו, כו); **דרך אמונה** (פרק ד הלכה טו כו כח); **נתיב השמיטה** (פרק יג סעיף א); **משפטי ארץ** (פרק יז).

חזיקו בה	
עולי בבל	לא נאכל ולא נעבד
עולי מצרים ולא עולי בבל	נאכל אבל לא נעבד
לא החזיקו עולי מצרים	נאכל ונעבד

גם קודם כיבוש הארץ.

הכיבוש בפועל: כיבוש עולי מצרים בפועל לא היתה על כל הארץ, כמבואר **בפסוקים** (יהושע פרק יג פסוק א, פרק כא פסוק מא), והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה: ויגן ה' לְיִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לְאַבוֹתֵם וַיִּרְשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ. ומפורט המקומות שהצליחו לכבוש, והמקומות שלא הצליחו לכבוש.

כיבוש יחיד: כתוב **בפסוק** (שמואל ב פרק ח פסוק ו) וַיִּשְׁם דָּוִד נְצֻבִים בְּאֲרָם דְּמִשְׁלַח יְהוָה אֲנָחְם לְדָוִד לְעֶבְדִים וּשְׂאֵי מִנְחָה.

כיבוש עולי בבל: כתוב **בפסוק** (עזרא פרק ז פסוק ו) הוּא עֲזָרָא עֲלֵהּ מִבְּבֶל וְהוּא טָפֵר מְהִיר בְּתוֹרַת מִצְרָיִם. והפסוק מתאר את השתלטות העליה לארץ ישראל. ופירש **בחינושי הגר"ח** (סטנסיל מסכת גיטין דף מז), את כוונת הירושלמי (שביעית ריש פרק ו), על **הפסוק** (דברים פרק ל פסוק ה) וַיְהִיטֶךָ וְהִרְבָּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ, הם כבשו ואתה אינך צריך לכבוש. כלומר שנתחדש דין מחודש בירושה שניה שחל קדושה גם בלי כיבוש, שהרי עול מלכות עליהם ולא שייך כלל כיבוש, והיינו הרבן והטיבך 'מאבותיך' היינו מחמת אבותיך, ולכן במקומות שלא כבשו עולי מצרים, לא יועיל מה שעולי בבל ישובו בה.

כיבוש המלכים: במשך הדורות של בית שני המשיך הכיבוש, כלשון **הגמ'** (קידושין דף טו). מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים.

3. קדושה ראשונה וקדושה שניה

כיבוש עולי מצרים: פעמים התקדשה הארץ; 'כיבוש עולי מצרים' הוא כאשר כבשו עולי מצרים את הארץ בימי יהושע בן נון, כל מקום שכבשו וחילקו נתקדש בקדושת הארץ, ונקרא בלשון חז"ל - 'קדושה ראשונה'. כשחרב בית המקדש הראשון וגלו ישראל לבבל, בטל הכיבוש של עולי מצרים ובטלה קדושת הארץ הראשונה. וכתב **בדרך אמונה** (תרומות פרק א ס"ק נב) שבטלה הקדושה לגבי כל המצות התלויות בארץ, אבל לענין מעלת ישיבת ארץ ישראל לא בטלה הקדושה, וכן לענין סמיכה אף שאין סומכין בחז"ל, אפשר לסמוך במקום שכבשו עולי מצרים ולא עולי בבל.

כיבוש עולי בבל: המושג של 'כיבוש עולי בבל' הוא כאשר עלו ישראל מגלות בבל בימי עזרא הסופר בראשית ימי בית המקדש השני, קידשו עזרא הסופר ובית דינו את ארץ ישראל שישל, שה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **גבולות הארץ**: מצות שמיטה נוהגת רק בגבולות ארץ ישראל המקודשת. גבולות הארץ המקודשת אינם חופפים לגבולות הארץ כפי שהיא מוכרת לנו כיום. בתנ"ך מופיע גבולות הארץ בהדרות שונות, ההבטחה על כיבוש כל הארץ, כיבוש עולי מצרים, כיבוש יהושע בפועל, כיבוש יחיד, כיבוש עולי בבל, וכיבוש המלכים.
- ב. **שתי קדושות**: קדושה ראשונה הייתה בכיבוש עולי מצרים ולא קדשה לעתיד לבוא, וקדושה שניה היתה על ידי שהתיישבו עולי בבל על דעת שיתקדש בחזקה זו. וקדושה שניה לא בטלה, ומכח קדושה שניה נוהגת השמיטה גם בזמננו. וכיון שאין רוב יושביה עליה מצות השמיטה כיום רק מדרבנן.
- ג. **שלוש ארצות**: שלוש דרגות בארץ ישראל לגבי מצות שמיטה. מקומות שהתקדשו ב'כיבוש עולי מצרים' וגם ב'כיבוש עולי בבל' לא נאכל ולא נעבד. מקומות שהתקדשו רק ב'כיבוש עולי מצרים' ולא ב'כיבוש עולי בבל' (מקומות שלא נתיישבו שם עולי בבל), נאכל אבל לא נעבד. מקומות שלא החזיקו בו עולי מצרים נאכל ונעבד.
- ד. **הניחום ולא קדושם**: יש מקומות שכבשו עולי בבל ובכל זאת הניחום ולא קידשו ונאכל ונעבד בשביעית, כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: לפי מה קובעים את קו הגבול הדרומי בזמננו?

מהם ההנחיות למעשה בהכשרים הבאים; העדה החרדית, הרב לנדא, שארית ישראל, הרב אפרתי, הרב רובין, קהל מחזיקי הדת, אגודת ישראל, בית יוסף, חוג חתם סופר.

מקורות: כפתור ופרת, תבואות הארץ, אדמת קודש, שלש ארצות לשביעית, מראה הגבול, מנחת ערבה, עמק הערבה, מדרכי הכשרות. בנוסף המקורות שמופיעים בגיליון הנוכחי.

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

כדי להשיב ולהכנס להגרלה: מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-02 שלוחה 4
2. בעמדות 'דרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', שייבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס 02-6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 333 בסך 100 שקל מזומן

הבה"ח כבר יעקב ישראל קסלר הי"ו

שייבת 'כנסת יצחק' חדרה

המדור הוקדש לעילוי נשמת

הר"ר מרדכי אריה ב"ר זאב פרידמן זצ"ל

נלב"ע י"א טבת תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

זהירות בעניני ריבית

שאלה: בכל בנין שיש בו מעלית, קיים הסכם חתום בין ועד הבית לבין חברה האחראית לתחזוקה שוטפת של המעלית, בהסכם כלול התחייבות לתשלומי ריבית פיגורים וכדומה. לחלק ניכר מהחברות אין 'היתר עיסקא', והשאלה האם דיירי הבנין עוברים באיסור ריבית בעצם ההתחייבות שאם לא ישלמו בזמן יתחייבו בריבית?

תשובה: **בנתיבות שלום** (סימן קס טע"א א ס"ק יא) מביא מחלוקת פוסקי זמננו האם יש בעצם ההתחייבות על תנאי, חשש איסור 'לא תשימו', כאשר מלכתחילה הדיירים חותמים על חוזה מפורש, שאם לא ישלמו בזמן יתחייבו בריבית.

וכתב **בחוט שני** (ריבית פרק יד ס"ק א), שמעיקר הדין אם מקבל על עצמו לא להגיע למצב כזה של פיגור בתשלום שמחייב אותו ריבית, אזי התחייבותו הראשונה לשלם ריבית אין לה תוקף ואינה אסורה.

ומכל מקום, כיון שיש כאן שטר שמחייב אותו לשלם ריבית, שבאופן מסוים אי קרה יעבור על רצון השם, אין מן הראוי לחתום על כך. והחז"א לעצמו חשש ולא חתם על החוזה עם חברת חשמל מטעם זה.

עדכוני הלכה

ערכת ברכות

מצוי הרבה סוגי מאכלים שיש ספק מה צריך לברך עליהם. בבית אחד מרבני 'הילכתא' הגו רעיון מבריק. להכין 'ערכת ברכות' שאין ספק בברכתם, ביגלה - מזונות, שקד - העץ, בוטן - האדמה, סוכריה - שהכל. ניתן לשפר את הערכת ולהכניס ביסלי במקום הביגלה כדי שיוכלו לברך עליו גם באמצע הסעודה.

ומכאן תצא הקריאה למשווקים ממבינים את הפונטציאל, לשווק מוצר כזה לזיכוי הרבים, ניתן לשווק 'ערכה אישית', ו'ערכה משפחתית'. (כמו שמשווקים מארז עשרה פתייתים לברייתת חמץ, ערכת ציתים לליל הסדר, ועוד). למאה ברכות בשבת, ניתן להוסיף גם בורא עצי / עשבי / מיני בשמים, הנותן ריח טוב בפירות.

נושא הגיליון הבא:

'קו הגבול הדרומי'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לאברך המופלג מחשובי הלומדים בישיבת מיר הג"ר יצחק זאב וילהלם שליט"א לרגל אירוסים בתו תחי' עם החתן החשוב הבה"ח עקיבא יואל מאלר נ"ו יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות

קו מידע הלכתי

02-5377-085

מכון הילכתא

02-535-0-535 מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל: 02-6507823-02

פקס: 02-6507823-02

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים יומי עיון
- בית הוראה טלפוני
- ביורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה